EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 24. 10. 2024
COM(2024) 489 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní

Obsah

1. ÚVOD 2
2. VŠEOBECNÉ POSÚDENIE 3
3. KONKRÉTNE BODY POSÚDENIA 5
   - 3.1. Rozsah pôsobnosti (článok 2) a konanie o európskom zatykači (článok 17) 5
   - 3.2. Vymedzenie pojmov (článok 3) 7
   - 3.3. Právo na informácie (článok 4) 7
   - 3.4. Právo dieťaťa na to, aby bol nositeľ rodičovských práv a povinností informovaný (článok 5) 8
   - 3.5. Pomoc obhajcu (článok 6) 9
   - 3.6. Právo na individuálne posúdenie (článok 7) 11
   - 3.7. Právo na lekársku prehliadku (článok 8) 13
   - 3.8. Audiovizuálny záznam výsluchu (článok 9) 14
   - 3.9. Obmedzenie pozbavenia osobnej slobody (článok 10) 14
   - 3.10. Alternatívne opatrenia (článok 11) 15
   - 3.11. Osobitné zaobchádzanie v prípade pozbavenia osobnej slobody (článok 12) 15
   - 3.12. Včasné a starostlivé riešenie prípadov (článok 13) 17
   - 3.13. Právo na ochranu súkromia (článok 14) 17
   - 3.14. Právo dieťaťa byť sprevádzané nositeľom rodičovských práv a povinností počas konania (článok 15) 18
   - 3.15. Právo detí osobne a v plnej miere sa zúčastniť na súdnom konaní vo vlastnej veci (článok 16) 18
   - 3.16. Právo na právnu pomoc (článok 18) 19
   - 3.17. Opravné prostriedky (článok 19) 20
   - 3.18. Odborná príprava (článok 20) 20
   - 3.19. Zber údajov (článok 21) 22
   - 3.20. Náklady (článok 22) 22
   - 3.21. Transpozícia (článok 24) 22
4. UPLATŇOVANIE ČLÁNKU 6 SMERNICE 23
5. ZÁVER 26

1. ÚVOD

Cieľom smernice (EÚ) 2016/800 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní[1], (ďalej len „smernica“) je zaviesť procesné záruky, ktorými sa zabezpečí, že deti, teda osoby mladšie ako 18 rokov, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, budú schopné pochopiť a sledovať toto konanie, ako aj účinne uplatniť svoje právo na spravodlivý proces. Takisto je zameraná na predchádzanie opakovaniu trestnej činnosti a posilnenie sociálnej integrácie detí, ktoré sa dostali do konfliktu so zákonom.

Záruky stanovené v smernici vychádzajú z práva na spravodlivý proces a práva na obhajobu, ako sú zakotvené v článkoch 47 a 48 Charty základných práv Európskej únie[2], v spojení s článkom 24 o právach dieťaťa, v ktorom sa stanovuje zásada, že pri všetkých činnostiach týkajúcich sa detí sa musia v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa.

Smernica je piatym nástrojom prijatým podľa článku 82 ods. 2 písm. b) Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), ktorým sa vytvára právny základ na prijatie minimálnych pravidiel týkajúcich sa „práv jednotlivcov v trestnom konaní“. Uplatňuje sa v 25 členských štátoch[3].

EÚ prijala týchto ďalších päť smerníc zameraných na práva podozrivých a obvinených osôb:

- smernicu o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní[4],
- smernicu o práve na informácie[5],
- smernicu o práve na prístup k obhajcovi a na komunikáciu s tretími osobami po zbavení osobnej slobody[6],
- smernicu o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní[7] a
- smernicu o právnej pomoci[8].

Týchto šesť smerníc o procesných právach slúži na posilnenie vzájomnej dôvery členských štátov vo svoje systémy trestného súdnictva, a tým na zlepšenie vzájomného uznávania rozhodnutí v trestných veciach.

Európska komisia už zverejnila správy o vykonávaní piatich smerníc[9] v súlade s požiadavkami na predkladanie správ stanovenými v týchto aktoch, ktoré sa jej týkajú.

[1] Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1 – 20.
[2] Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 391 – 407.
[3] Touto smernicou nie je viazané Írsko (v súlade s protokolom č. 21) a Dánsko (v súlade s protokolom č. 22). Preto sa v tomto posúdení nezohľadňujú.
[4] Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1).
[5] Smernica 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1).
[6] Smernica 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1).
[7] Smernica (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1).
[8] Smernica (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači (Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016, s. 1; korigendum: Ú. v. EÚ L 91, 5.4.2017, s. 40).

V článku 25 smernice, ktorá je predmetom tejto správy, sa od Komisie podobne požaduje, aby Európskemu parlamentu a Rade predložila správu, v ktorej posúdi rozsah, v akom členské štáty prijali opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou, vrátane hodnotenia uplatňovania článku 6, a podľa potreby k nej pripojila legislatívne návrhy.

S cieľom zhromaždiť informácie o praktickom uplatňovaní článku 6, ako aj okrem iného získať informácie o vykonávaní ustanovení smernice, ktoré si vyžadujú skôr praktické vykonávacie opatrenia než transpozíciu do právnych predpisov, bol členským štátom zaslaný dotazník. Odpovede prišli od 20 z 25 zúčastnených členských štátov.

Táto správa tak vychádza z informácií, ktoré Komisii poskytli členské štáty v súvislosti s oznamovaním vnútroštátnych opatrení na transpozíciu smernice a v príslušných vysvetľujúcich dokumentoch, ako aj z doplňujúcich informácií poskytnutých v rámci odpovede na dotazník v rozsahu, v akom boli tieto doplňujúce informácie skutočne predložené. Informácie sa takisto čerpajú z výskumu, ktorý vykonala Agentúra Európskej únie pre základné práva[10] a zo štúdií financovaných Komisiou, ktoré vypracovali externé zainteresované strany[11].

V tejto správe sa tiež zdôraznia ustanovenia smernice, ktoré si vyžadujú prijatie praktických vykonávacích opatrení, a poskytne sa prehľad informácií o prijatí takýchto opatrení poskytnutých členskými štátmi.

2. VŠEOBECNÉ POSÚDENIE

Podľa článku 24 smernice boli členské štáty povinné do 11. apríla 2019 uviesť do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s predmetnou smernicou.

Prístup k transpozícii smernice sa v jednotlivých členských štátoch líšil z dôvodu štrukturálnych rozdielov medzi ich justičnými systémami. Možno identifikovať tri všeobecné typy prístupov. **Prvá skupina členských štátov** prijala osobitné právne nástroje týkajúce sa procesných záruk pre deti, napríklad v podobe aktu o justícii mladistvých, ktorý bol vytvorený ako *lex specialis*k všeobecným pravidlám trestného poriadku, ktorý sa uplatňuje na všetky podozrivé a obvinené osoby. **Druhá skupina členských štátov** si zvolila možnosť zaviesť do svojich všeobecných procesných pravidiel, teda do všeobecných trestných

[9] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final, COM(2019) 560 final, COM(2021) 144 final a COM(2023) 44 final.

[10] Štúdia Agentúry Európskej únie pre základné práva (2022), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards* (Deti ako podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní – procesné záruky), dostupná na stránke Deti ako podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní – procesné zárukyAgentúra Európskej únie pre základné práva (europa.eu).

[11] Pozri napríklad: LA Child Project, „Legal aid for children in criminal proceedings: Report on current European national frameworks“ (Právna pomoc pre deti v trestnom konaní: správa o súčasných európskych vnútroštátnych rámcoch), dostupná na https://lachild.eu/wp-content/uploads/2021/06/FINAL-LA-Child-European-report-EN.pdf; CLEAR-Rights Project, „Practices and gaps in legal aid systems for children in Belgium, France, Hungary, Romania and The Netherlands“ (Postupy a nedostatky v systémoch právnej pomoci pre deti v Belgicku, vo Francúzsku, v Maďarsku, Rumunsku a Holandsku), dostupné na https://www.defenceforchildren.nl/media/6430/clear-rights_eu-review_en_fv.pdf.

poriadkov, zmeny týkajúce sa detí. **Tretia skupina členských štátov** stanovuje pravidlá trestných konaní, ktorých účastníkmi sú deti, vo všeobecnom trestnom poriadku, ako aj v iných právnych nástrojoch špecifických pre konania proti deťom, ktoré spáchali skutok kvalifikovaný ako trestný čin, bez toho, aby takéto konanie bolo kvalifikované ako trestné konanie podľa vnútroštátneho práva. V týchto členských štátoch sa na deti vzťahujú všeobecné pravidlá trestného poriadku len na základe výnimky v mimoriadne závažných prípadoch alebo už od 17, a nie 18 rokov. Vo všetkých ostatných prípadoch sa na deti, ktoré spáchali skutok kvalifikovaný ako trestný čin, vzťahuje konanie, ktoré dané členské štáty neuznávajú ako trestné konanie. Tieto členské štáty preto uplatniteľnosť smernice na takéto konania neuznávajú. Na základe kritérií vyplývajúcich z rozsudku Engel, ktoré vypracoval Európsky súd pre ľudské práva, ako ich uplatňuje vo svojej judikatúre Súdny dvor[12], sa však možno domnievať, že takéto konania sa kvalifikujú ako trestné konania patriace do rozsahu pôsobnosti smernice. V niektorých členských štátoch to viedlo k značným problémom súvisiacim so súladom procesných pravidiel týkajúcich sa detí v takýchto konaniach s požiadavkami smernice.

Transpozičné opatrenia do požadovanej lehoty neoznámili Bulharsko, Česko, Nemecko, Grécko, Chorvátsko, Cyprus a Malta[13]. Komisia preto v júni 2019 začala proti týmto siedmim členským štátom konania o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ. Cypru bolo navyše v máji 2020 doručené odôvodnené stanovisko z dôvodu pretrvávajúceho neoznamovania transpozičných opatrení. Transpozičné opatrenia následne oznámilo všetkých sedem uvedených členských štátov.

Problémy súvisiace s dodržiavaním súladu boli v súvislosti s úplnou a/alebo správnou transpozíciou smernice zistené vo všetkých členských štátoch. Zo siedmich vecí, ktoré sa v júni 2019 začali proti členským štátom za celkové neoznámenie transpozičných opatrení, boli doteraz uzavreté štyri veci, a to proti Malte, Cypru, Chorvátsku a Česku[14]. Ďalšie tri členské štáty sa nachádzajú vo fáze, keď dostali dodatočnú formálnu výzvu[15] za čiastočné neoznámenie transpozičných opatrení s upozornením na zostávajúce nedostatky pri transpozícii. Komisia od júla 2023 začala proti všetkým zvyšným 18 členským štátom ďalšie konania o nesplnení povinnosti za celkové[16] alebo čiastočné[17] neoznámenie transpozičných opatrení. Tri z týchto konaní o porušení už mohli byť znovu uzavreté[18]. Aktívne konanie o nesplnení povinnosti za čiastočné neoznámenie vnútroštátnych opatrení na transpozíciu smernice podľa článku 260 ods. 3 ZFEÚ sa v súčasnosti vedú proti 18 členským štátom.

[12] V prípade Európskeho súdu pre ľudské práva pozri rozsudok Engel a i. proti Holandsku, 8. júna 1976, body 80 až 82 a nasledujúcu judikatúru; v prípade Súdneho dvora Európskej únie pozri napr. rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 5. júna 2012, Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319, body 37 a nasl. a nasledujúcu judikatúru.

[13] Cyprus [ref. č. INFR(2019)0175]; Nemecko [ref. č. INFR(2019)0183]; Česko [ref. č. INFR(2019)0180]; Grécko (ref. no. INFR(2019)0191); Chorvátsko [ref. č. INFR(2019)0203]; Malta [ref. č. INFR(2019)0227].

[14] Cyprus pred uzavretím veci dostal takisto ďalšie dodatočné odôvodnené stanovisko.

[15] Nemecko, Bulharsko a Grécko.

[16] Luxembursko [ref. č. INFR(2024)2002]; Španielsko [ref. č. INFR(2023)2176]; Taliansko [ref. č. INFR(2023)2090].

[17] Poľsko [ref. č. INFR(2023)2127]; Švédsko (ref. č. 2023/2110); Maďarsko (ref. č. 2023/2109); Slovensko (ref. č. 2023/2108); Rumunsko [ref. č. INFR(2023)2107]; Rakúsko [ref. č. INFR(2023)2106]; Holandsko [ref. č. INFR(2023)2089]; Litva (ref. č. 2023/2074); Slovinsko (ref. č. 2021/2075); Estónsko (ref. č. 2021/2076); Lotyšsko [ref. č. INFR(2023)2124]; Francúzsko [ref. č. INFR(2023)2125]; Fínsko [ref. č. INFR(2023)2126]; Belgicko [ref. č. INFR(2023)2136]; Portugalsko [ref. č. INFR(2023)2091];

[18] Rumunsko, Slovinsko a Litva.

Pokiaľ ide o súlad oznámených transpozičných opatrení so smernicou, bola vypracovaná štúdia a predbežné posúdenie. Komisia takisto včas prijme potrebné opatrenia na odstránenie nedostatkov zistených v tejto súvislosti začatím konania o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ.

Celkovo sa rozsah a povaha zistených nedostatkov líši. Mali by sa osobitne zdôrazniť tri druhy problémov s dodržiavaním predpisov. Prvým typom sú problémy s dodržiavaním určitých ustanovení smernice, ktoré možno považovať za významné vzhľadom na počet členských štátov, ktorých transpozícia vykazuje rovnaký nedostatok.

Druhý typ významných problémov s dodržiavaním predpisov možno považovať za obzvlášť problematický vzhľadom na rozsah ich vplyvu, keďže dotknuté deti sú v skutočnosti vylúčené z využívania väčšiny alebo dokonca všetkých práv a záruk, na ktoré majú podľa smernice nárok. Tento typ problémov vzniká najmä v súvislosti s nesprávnou transpozíciou článku 2, v ktorom sa stanovuje rozsah pôsobnosti smernice, a nesprávnou transpozíciou článku 17 smernice, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby sa práva uvedené v článkoch 4, 5, 6 a 8, článkoch 10 až 15 a článku 18 smernice uplatňovali *mutatis mutandis* vo vzťahu k deťom, ktoré sú vyžiadanými osobami.

Tretí typ problémov súvisiacich s dodržiavaním súladu sa týka nedostatočnej pozornosti, ktorá sa venuje rozdielu medzi rozsahom a povahou určitých kľúčových procesných práv, ktoré sú bežné pre dospelé podozrivé a obvinené osoby, a ich rozsahom a povahou, ktoré sa v smernici predpokladajú pre deti. Nedostatočným uznávaním (a teda nedostatočnou transpozíciou) dodatočných právnych požiadaviek na členské štáty týkajúcich sa detí v porovnaní s dospelými je dotknutý najmä článok 6 smernice, v ktorom sa upravuje pomoc obhajcu, ako aj články 4 a 5, v ktorých sa upravujú práva na informácie.

Takéto nedostatočné dodržiavanie súladu s ustanoveniami smernice negatívne ovplyvňuje účinnosť práv, ktoré sú v nej stanovené. Komisia bude naďalej prijímať všetky vhodné opatrenia na nápravu vrátane konania o nesplnení povinnosti podľa článkov 258/260 ods. 3 ZFEÚ.

V tomto smere sa takisto poznamenáva, že Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) nedávno vydal svoj prvý rozsudok týkajúci sa výkladu smernice vo veci C-603/22[19]. Táto vec sa týkala uplatňovania smernice na trestné konanie v Poľsku proti trom deťom (vo veku 17 rokov).

3. KONKRÉTNE BODY POSÚDENIA

3.1. Rozsah pôsobnosti (článok 2) a konanie o európskom zatykači (článok 17)

V článku 2 ods. 1 sa stanovuje rozsah pôsobnosti smernice, ktorá sa uplatňuje na deti, ktoré sú podozrivými a obvinenými osobami v trestnom konaní, až do právoplatného ukončenia

[19] Rozsudok z 5. septembra 2024, vec C-603/22, M.S. a i., ECLI:EU:C:2024:685.

takéhoto konania. To znamená, že smernica sa v zásade uplatňuje okamžite, keď sa dieťa *de facto* stane podozrivým, čo môže byť napríklad prípad, keď ho svedok alebo obeť označí za údajného páchateľa trestného činu, bez ohľadu na to, či už bolo uznané za podozrivú alebo obvinenú osobu prostredníctvom formálneho úkonu orgánov alebo sa dozvedelo, že je podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu. Tento mimoriadne široký rozsah pôsobnosti smernice je dôležitý vzhľadom na určité záruky, ako je právo na súkromie, ktoré majú nadobudnúť účinnosť ešte predtým, ako dieťa príde do priameho kontaktu s vyšetrovacími orgánmi a je informované o akomkoľvek podozrení voči nemu. Treba tiež poznamenať, že hoci sa niektoré ustanovenia smernice, ako sú napríklad ustanovenia o pomoci obhajcu, majú uplatňovať až po tom, ako sa dieťa dozvie, že je podozrivou alebo obvinenou osobou, neinformovanie dieťaťa zo strany príslušných orgánov, aj keď ho už v skutočnosti podozrievajú, neznamená, že dieťa stráca právo využívať svoje práva podľa smernice od okamihu, keď je de facto považované za podozrivú osobu. Tento spôsob uvažovania potvrdil Súdny dvor v súvislosti s uplatňovaním smernice 2012/13/EÚ a zaručuje, že napriek akémukoľvek opomenutiu príslušných orgánov oboznámiť podozrivého s jeho postavením v konaní nie je podozrivý zbavený svojich práv.

Viac ako tretina členských štátov však neposkytla zárukám rovnaký rozsah pôsobnosti na vnútroštátnej úrovni. Niektoré členské štáty uplatňujú smernicu alebo aspoň niektoré jej ustanovenia na deti po tom, ako boli na základe formálneho aktu oficiálne uznané za podozrivú alebo obvinenú osobu (v niektorých členských štátoch zlúčené pod pojmom „obžalovaný“) alebo priamo v kontakte s vyšetrovacími orgánmi, napríklad počas policajného výsluchu. Iné uplatňujú bežné pravidlá trestného práva procesného, v ktorých nie je stanovená osobitná ochrana detí, v prípadoch, keď deti spáchali mimoriadne závažný trestný čin, alebo všeobecne od dosiahnutia 17 rokov. V týchto členských štátoch tak práva a záruky stanovené v smernici v zásade nevyužívajú všetky deti. Dodržiavanie súladu so smernicou je v takýchto prípadoch iba náhodné, ak sú určité záruky pre dospelých podobné so zárukami pre deti stanovenými v smernici. Celkovo sú problémy súvisiace s dodržiavaním súladu pri transpozícii rozsahu pôsobnosti smernice obzvlášť problematické, pretože môžu v skutočnosti naraz zbaviť veľký počet detí všetkých ochranných opatrení stanovených v smernici. Vypozorovalo sa, že mnoho problémov pri transpozícii špecifických hmotnoprávnych ustanovení smernice súvisí s nesprávnou transpozíciou jej rozsahu pôsobnosti.

Tie členské štáty, ktoré neuplatňujú vnútroštátne záruky na deti pred ich formálnym uznaním za podozrivé alebo obvinené osoby, vykazovali problémy aj pri transpozícii **článku 2 ods. 4**. V článku 2 ods. 4 sa stanovuje uplatniteľnosť smernice na deti, ktoré sa napríklad môžu spočiatku považovať za svedkov, ale počas výsluchu poskytnú výpoveď vo vlastný neprospech, a tým sa stanú podozrivými. V takýchto prípadoch, ako sa vysvetľuje v odôvodnení 29, sa musí výsluch pozastaviť dovtedy, kým tomuto dieťaťu nebude oznámené, že je podozrivou alebo obvinenou osobou a nebude mu poskytnutá pomoc obhajcu. Tieto opatrenia sú potrebné napríklad na to, aby sa zabezpečilo, že si tieto deti sú vedomé svojho práva nevypovedať v svoj neprospech a práva nevypovedať a že môžu uvedené práva účinne uplatňovať.

V súlade s **článkom 2 ods. 2** sa smernica uplatňuje aj na deti, ktoré boli zadržané na základe žiadosti o vydanie od iného členského štátu, napríklad prostredníctvom európskeho zatykača, od okamihu svojho zatknutia vo vykonávajúcom členskom štáte. Rozšírenie rozsahu pôsobnosti smernice sa podrobnejšie vysvetľuje v **článku 17** smernice, v ktorom sa

špecifikujú tie práva a záruky, ktoré by sa mali uplatňovať rovnako na všetky deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, bez ohľadu na to, či čakajú na vydanie alebo nie.

Viac ako tretina všetkých členských štátov netransponovala článok 2 ods. 2 výslovne a v dôsledku toho nerozšírila niektoré potrebné práva stanovené v článku 17, ako je napríklad právo byť sprevádzaný nositeľom rodičovských práv a povinností vo vzťahu k deťom, ktoré čakajú na odovzdanie.

Na základe **článku 2 ods. 3** sa väčšina práv stanovených v smernici takisto naďalej uplatňuje na deti, ktoré dosiahnu plnoletosť v priebehu trestného konania vedeného proti nim, pokiaľ sa príslušné orgány domnievajú, že by to bolo vhodné vzhľadom na všetky okolnosti veci vrátane zrelosti a zraniteľnosti dotknutej osoby. Od okamihu, keď mladý človek dosiahne 21 rokov, sa členské štáty môžu rozhodnúť, že už nebudú ďalej smernicu uplatňovať, a to aj v prípade, že konanie stále prebieha. Problémy súvisiace s dodržiavaním súladu, pokiaľ ide o toto ustanovenie, boli zistené v značnom počte členských štátov.

V niektorých členských štátoch má právomoc ukladať tresty iný orgán ako súd, ktorý má právomoc v trestných veciach, pričom pozbavenie osobnej slobody nemožno uložiť ako trest v súvislosti s relatívne menej závažnými trestnými činmi, ako sú dopravné priestupky, ktoré môžu byť zistené po dopravnej kontrole. V **článku 2 ods. 6** sa stanovuje, že v takýchto prípadoch, pokiaľ ide o menej závažné trestné činy a trestné činy, za ktoré nemožno uložiť trest pozbavenia osobnej slobody, sa smernica uplatňuje len na konania na súde, ktorý má právomoc v trestných veciach, a ak bolo dieťa pozbavené osobnej slobody.

Značný počet členských štátov však nerozlišuje medzi konaním týkajúcim sa menej závažných trestných činov na súdoch, ktoré majú právomoc v trestných veciach, a konaniami, v ktorých rozhodujú iné orgány, alebo nezaručujú práva vyplývajúce zo smernice v prípadoch, keď sa za konkrétne menej závažné trestné činy môže ako trest uložiť pozbavenie osobnej slobody. Na deti podozrivé alebo obvinené zo spáchania menej závažných trestných činov nie sú vnútroštátne záruky vôbec rozšírené.

3.2. Vymedzenie pojmov (článok 3)

V **článku 3** smernice sa vymedzujú kľúčové pojmy ako „dieťa“, „nositeľ rodičovských práv a povinností“ a „rodičovské práva a povinnosti“. Takisto sa v ňom stanovuje, že ak nie je isté, či osoba dosiahla vek 18 rokov, považuje sa táto osoba za dieťa, čo je požiadavka, ktorú tretina všetkých členských štátov na účely trestného konania netransponovala výslovne.

3.3. Právo na informácie (článok 4)

V **článku 4 ods. 1** sa predpisuje, aké informácie sa musia poskytnúť dieťaťu, ktoré je podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, a kedy konkrétne sa tieto informácie majú poskytnúť. Deti by okrem svojich práv podľa smernice 2012/13/EÚ mali byť preto bezodkladne oboznámené so všeobecnými aspektmi vedenia konania, ako sú napríklad procesné kroky, ktoré budú nasledovať. Takmer v polovici členských štátov sa to explicitne nestanovuje.

Ďalšie informácie, ktoré je potrebné bezodkladne poskytnúť, sa týkajú právnej pomoci a ďalších práv zakotvených v článkoch 5, 6, 14 a 15 ods. 4 smernice, ktoré by sa mali uplatňovať od počiatočnej fázy konania. V čo najskoršej vhodnej fáze by sa mali poskytnúť

informácie o práve na individuálne posúdenie, ako aj ďalších právach zakotvených v článkoch 8, 10, 11, 15 ods. 1, 16 a 19, ktoré sa majú uplatňovať v rôznych časových okamihoch v závislosti od rôznych právnych systémov. A napokon sú určité informácie, ktoré sa musia poskytnúť pri pozbavení osobnej slobody, konkrétne informácie týkajúce sa práva na osobitné zaobchádzanie počas pozbavenia osobnej slobody, ako sa stanovuje v článku 12 smernice.

Celkovo je len málo členských štátov, v ktorých sa vyžaduje, aby ich príslušné orgány poskytovali všetky požadované informácie postupne v rôznych fázach konania. Vo väčšine členských štátov je rozsah informácií, ktoré sa majú poskytovať, obmedzenejší alebo sa informácie o uplatniteľných procesných právach a zárukách poskytujú všetky naraz. V druhom uvedenom prípade sa môže ľahko stať, že dieťaťu bude naraz poskytnutých príliš veľa informácií. Účelom postupného poskytovania informácií stanoveného v smernici je totiž najmä zabezpečiť, že deti budú môcť plne využiť kľúčové informácie o konkrétnych právach presne vtedy, keď sa tieto práva stávajú uplatniteľnými alebo relevantnými.

V mnohých členských štátoch sa od príslušných orgánov takisto výslovne nevyžaduje, aby deťom informácie poskytovali v jednoduchom a zrozumiteľnom jazyku, ako sa vyžaduje v **článku 4 ods. 2**. Iné krajiny formálne nezaviedli osobitne prispôsobené poučenie o právach pre deti, ktoré bude obsahovať odkaz na všetky ich práva podľa smernice tak, ako boli transponované do vnútroštátneho práva, ako sa vyžaduje v **odseku 3**.

V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že pri konzultáciách v tejto veci niektoré z týchto členských štátov uviedli, že boli vypracované osobitné poučenia o právach pre deti, ktoré sa používajú v praxi, ale do vnútroštátneho práva nebola transponovaná žiadna zodpovedajúca povinnosť, čo predstavuje problém s dodržiavaním predpisov.

3.4. Právo dieťaťa na to, aby bol nositeľ rodičovských práv a povinností informovaný (článok 5)

Ako sa pripomína v odôvodnení 22 smernice, členské štáty by mali informovať nositeľa alebo nositeľov rodičovských práv a povinností (obaja rodičia sa v zásade považujú za nositeľov rodičovských práv a povinností) o procesných právach dieťaťa. Informácie by sa mali poskytnúť čo najskôr a tak podrobne, ako je to potrebné na zabezpečenie spravodlivého konania a na to, aby sa nositeľom rodičovských práv a povinností umožnilo podporovať dieťa pri účinnom výkone jeho práv. Táto zásada je zakotvená v **článku 5 ods. 1** smernice, ale vo väčšine členských štátov nebola transponovaná v súlade so smernicou.

Niektoré členské štáty nerozlišujú medzi povinnosťou informovať nositeľa(-ov) rodičovských práv a povinností o právach dieťaťa vyplývajúcich zo smernice a povinnosťou informovať ich o tom, že dieťa bolo pozbavené osobnej slobody. Druhá uvedená povinnosť je zakotvená v článku 5 ods. 2 smernice 2013/48/EÚ, nie v predmetnej smernici. Existujú však aj nepriame problémy súvisiace s dodržiavaním súladu. Tie súvisia s nesprávnou transpozíciou článku 4 o práve dieťaťa na informácie, keď sa vo vnútroštátnom práve niektorých členských štátov, ako sa uvádza vyššie, nevyžaduje, aby sa dieťaťu poskytli všetky informácie, ktoré by sa mu podľa smernice mali poskytnúť. Vo všeobecnosti sa len vyžaduje, aby sa nositeľovi(-om) rodičovských práv a povinností alebo inej príslušnej dospelej osobe, ktorú určí dieťa a príslušný orgán ju ako takú akceptuje v súlade s **článkom 5 ods. 2**, poskytli rovnaké

(nedostatočné) informácie ako dieťaťu. To vedie v mnohých členských štátoch k nepriamym problémom súvisiacim s dodržiavaním súladu.

Celkovo boli problémy súvisiace s dodržiavaním súladu pri transpozícii článku 5 ods. 2 týkajúceho sa určenia inej príslušnej dospelej osoby a poskytovania informácií takejto osobe zistené v **21** členských štátoch. Okrem nepriameho problému súvisiaceho s dodržiavaním súladu, pokiaľ ide o článok 4, vyplývajú problémy súvisiace s dodržiavaním súladu okrem iného z nedostatočnej presnosti pri transpozícii striktne obmedzených dôvodov na odchýlenie sa od primárneho práva nositeľa(-ov) rodičovských práv a povinností na informácie na jednej strane alebo na strane druhej z neuznávania postavenia inej príslušnej dospelej osoby určenej dieťaťom ako strany rovnocennej s nositeľom rodičovských práv a povinností z hľadiska procesných práv a výsad.

Prvý uvedený problém súvisí aj s problémami súvisiacimi s dodržiavaním súladu zaznamenanými pri transpozícii **článku 5 ods. 3** smernice, v ktorom sa stanovuje postup, ktorý sa má dodržiavať v prípade, že pominú okolnosti na neposkytnutie informácií nositeľovi(-om) rodičovských práv a povinností.

3.5. Pomoc obhajcu (článok 6)

V **článku 6 ods. 1** sa pripomína a posilňuje právo na pomoc obhajcu, ako je zakotvené v smernici 2013/48/EÚ. Hoci v súčasnosti sa proti členským štátom vedie **9** konaní o nesplnení povinnosti za nesprávnu transpozíciu smernice 2013/48/EÚ[20], o žiadnom z oznámených opatrení na transpozíciu tejto smernice sa nezistilo, že by toto právo poškodzovalo. Napriek tomu však transpozičné opatrenia oznámené členskými štátmi v mnohých prípadoch nespĺňajú požiadavky tejto smernice, ako sa uvádza v nasledujúcich odsekoch článku 6.

V **článku 6 ods. 2** sa stanovuje všeobecná povinnosť pre členské štáty zabezpečiť, že deťom pomáha obhajca tak, aby im bolo umožnené účinne uplatňovať práva na obhajobu. Pomoc obhajcu sa v tomto kontexte chápe ako právna pomoc a zastupovanie obhajcom v priebehu trestného konania. V prípade, že dieťa alebo nositeľ rodičovských práv a povinností neurčili obhajcu sami, musia tak urobiť príslušné orgány.

Podrobné procesné požiadavky, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby bola pomoc advokáta zaručená takým spôsobom, ktorý umožní účinné vykonávanie práva na obhajobu, sú uvedené v odsekoch 3 až 8. V mnohých členských štátoch však tieto odseky neboli všetky transponované v súlade so smernicou (ako sa podrobnejšie opisuje ďalej). Preto ani vo väčšine právnych systémov členských štátov nie je za všetkých okolností celkovo zaručený súlad so všeobecnou zásadou stanovenou v článku 6 ods. 2.

Viac ako polovica členských štátov napríklad nedosiahla plný súlad pri transpozícii **článku 6 ods. 3**, v ktorom sa od členských štátov vyžaduje, aby zabezpečili, aby obhajca deťom pomáhal bez zbytočného odkladu po tom, ako boli informované, že sú podozrivými alebo

[20] Česko [INFR(2021)2107], Taliansko [INFR(2023)2006], Holandsko [INFR(2023)2007], Slovensko [INFR(2023)2008], Slovinsko [INFR(2023)2010], Poľsko [INFR(2024)2073], Bulharsko [INFR(2024)2003], Estónsko [INFR(2021)2135], Maďarsko [INFR(2021)2137].

obvinenými osobami. V smernici sa uvádzajú štyri možné najskoršie okamihy v konaní, v ktorých by sa mala začať poskytovať právna pomoc.

V niektorých z týchto členských štátov, ktoré nedodržiavajú súlad, nie je zatiaľ právna pomoc zaručená v prípadoch, keď je dieťa zjavne už podozrivým vo vyšetrovaní, ale ešte nebolo za také označené, pretože pojem podozrivý sa v danom právnom systéme neuznáva. To súvisí s nesprávnou transpozíciou rozsahu pôsobnosti smernice[21]. Právna pomoc bez zbytočného odkladu nie je vo všetkých prípadoch zaručená ani v tých členských štátoch, v ktorých sa konanie proti dieťaťu môže riadiť bežnými pravidlami trestného poriadku namiesto pravidiel, ktoré sa osobitne týkajú detí. V iných členských štátoch síce môže byť zaručené, že sa pre dieťa určí obhajca, ale neexistuje právna istota, či obhajca musí byť prítomný a účinne pomáhať dieťaťu počas konkrétnych úkonov uvedených v smernici bez toho, aby dieťa muselo požiadať o jeho prítomnosť/účasť. V niektorých právnych systémoch majú obhajcovia právo rozhodnúť sa, či je ich prítomnosť potrebná alebo nie, a preto aj odmietnuť svoju prítomnosť, hoci sa v smernici stanovuje, že dieťa má právo na prítomnosť obhajcu. Podobné problémy súvisiace s dodržiavaním súladu majú vplyv na transpozíciu **článku 6 ods. 4**, v ktorom sa stanovuje, že pri pomoci obhajcu, ktorá sa má zaručiť, sa od členských štátov vyžaduje, aby zabezpečili, že deti majú pred výsluchom právo stretnúť sa s obhajcom v súkromí. Takisto sa musí zabezpečiť, aby bol obhajca prítomný a mohol sa účinne zapájať počas výsluchu a aby obhajca pomáhal deťom prinajmenšom počas určitých vyšetrovacích úkonov alebo úkonov obstarávania dôkazov, ako sa stanovujú v smernici. *V* mnohých členských štátoch sa prítomnosť a aktívna pomoc obhajcu vo všetkých uvedených situáciach nie vždy vyžaduje. V niektorých sa napríklad nezaručuje osobné stretnutie s obhajcom pred výsluchom.

V **článku 6 ods. 5** sa zaručuje dôvernosť komunikácie medzi dieťaťom a jeho obhajcom v akejkoľvek forme, napríklad stretnutí, písomnej korešpondencie alebo telefonickej komunikácie. Nie všetky členské štáty však výslovne rozširujú rozsah dôvernosti na všetky druhy komunikácie.

Právo na pomoc obhajcu však nie je absolútne. V smernici sa predpokladajú dva dôvody pre odchýlenie sa od pravidiel pomoci obhajcu, jeden na základe primeranosti (článok 6 ods. 6) a druhý na základe výnimočnej a dočasnej nevyhnutnosti (článok 6 ods. 8).

Kde to umožňuje súlad s právom na spravodlivý proces, členské štáty sa môžu v súlade s **článkom 6 ods. 6** odchýliť od poskytovania pomoci obhajcu, ak by to nebolo primerané vzhľadom na okolnosti prípadu. Odchýlka z dôvodu primeranosti si tak vyžaduje individuálne posúdenie každého prípadu, pričom sa zohľadní, ale nie výlučne, závažnosť údajného trestného činu, zložitosť prípadu a opatrenia, ktoré by sa mohli prijať v súvislosti s takýmto trestným činom. Najlepšie záujmy dieťaťa musia byť v každom prípade vždy prvoradým hľadiskom a deťom musí pomáhať obhajca aj vtedy, keď sú predvedené pred príslušný súd alebo sudcu, aby rozhodol o väzbe, ako aj počas väzby. Dôležité je aj to, že trest pozbavenia osobnej slobody sa nesmie uložiť v prípade, že nedostatočná pomoc advokáta ovplyvnila schopnosť dieťaťa účinne uplatňovať svoje právo na obhajobu.

[21] Pozri oddiel 3.1.

Väčšina členských štátov túto možnosť v nejakej podobe používa, ale nie nevyhnutne v plnom súlade so smernicou. Mnohí napríklad neobmedzujú okolnosti, za ktorých je táto výnimka založená na proporcionalite obmedzená v rovnakom rozsahu ako v smernici. Niektoré členské štáty predovšetkým nevyžadujú skutočné individuálne posúdenie zohľadňujúce všetky okolnosti prípadu. Namiesto toho uplatňujú možnosť výnimky len na základe všeobecných kritérií, ako je závažnosť trestného činu. To nestačí na zaručenie najlepšieho záujmu dieťaťa, keďže môžu existovať okolnosti spojené s osobitnou zraniteľnosťou alebo úrovňou vyspelosti dieťaťa, ktoré ovplyvňujú jeho schopnosť správne pochopiť konanie a zúčastniť sa na ňom, a preto by to bolo proti výnimke z pomoci advokáta, aj keď sú splnené určité všeobecné kritériá.

Členské štáty sa tiež nesmú odchýliť od zabezpečenia pomoci obhajcu len preto, že sa nedostaví včas na konkrétny vyšetrovací úkon alebo úkon získavania dôkazov, ako je výsluch, v prípade ktorého sa musí za normálnych okolností zabezpečiť pomoc. **V článku 6 ods. 7** smernice sa stanovuje, že v takýchto prípadoch musia príslušné orgány odložiť úkon na primeraný čas s cieľom umožniť príchod obhajcu. V prípade, že dieťa neurčilo obhajcu, by príslušné orgány mali úkon odložiť, až kým pre dieťa nenájdu obhajcu.

Ako bolo uvedené v súvislosti s analýzou týkajúcou sa odsekov 3 a 4, niektoré členské štáty striktne nevyžadujú, aby dieťaťu obhajca pomáhal vo všetkých prípadoch stanovených v smernici. To má vplyv aj na transpozíciu článku 6 ods. 7.

Pokiaľ ide o dočasné odchýlky od požiadavky zabezpečiť pomoc obhajcu založené na nevyhnutnosti, v **článku 6 ods. 8** sa členským štátom umožňuje, aby za výnimočných okolností, a iba vo fáze pred začatím súdneho konania, dočasne viedli vyšetrovacie úkony a úkony obstarávania dôkazov v neprítomnosti obhajcu na základe závažných dôvodov stanovených v smernici. Patrí medzi ne napríklad naliehavá potreba odvrátiť vážne nepriaznivé dôsledky pre život, slobodu alebo telesnú nedotknuteľnosť osoby alebo zabezpečenie dôležitých dôkazov v súvislosti so závažným trestným činom. Samozrejme, takáto odchýlka sa môže uplatniť len vtedy, ak ju odôvodňuje posúdenie konkrétnych okolností jednotlivých prípadov, a to aj pokiaľ ide o prípadnú osobitnú zraniteľnosť dieťaťa, s prihliadnutím na najlepšie záujmy dieťaťa. Dôležité je, že každé rozhodnutie o uplatnení takejto odchýlky musí prijať súdny orgán alebo musí podliehať súdnemu preskúmaniu.

Veľká väčšina členských štátov poskytuje takúto možnosť odchýlky, ale nie nevyhnutne v plnom súlade so smernicou. Niektoré z nich predpokladajú pre dočasnú odchýlku širšie dôvody alebo nezohľadňujú požiadavku „naliehavosti“ stanovenú v smernici. To je problém, pretože takéto odchýlky týkajúce sa pomoci obhajcu vždy predstavujú riziko negatívneho vplyvu na účinné vykonávanie práva na obhajobu zo strany dieťaťa, a mali by sa uplatňovať len v rámci prísnych obmedzení. Deti predovšetkým môžu neúmyselne vypovedať vo svoj neprospech buď preto, že plne nepochopili rozsah svojich práv nevypovedať a nevypovedať vo svoj neprospech, alebo preto, že sa cítia zastrašované a pod tlakom, aby odpovedali na otázky.

3.6. Právo na individuálne posúdenie (článok 7)

V trestnom konaní proti deťom je veľmi dôležité, aby boli deti individuálne posúdené s cieľom určiť ich osobitné potreby v oblasti ochrany, výchovy, vzdelávania a sociálnej integrácie. To sa stanovuje v **článku 7 ods. 1 a 2**. Ako sa konkrétne uvádza v odseku 2,

v individuálnom posúdení sa zohľadní najmä osobnosť a vyspelosť dieťaťa, jeho ekonomické, sociálne a rodinné pomery a akákoľvek osobitná zraniteľnosť, ktorú môže mať, napríklad poruchy učenia alebo komunikačné ťažkosti.

Výsledky posúdenia by sa nikdy nemali použiť ako forma neoficiálneho kontextového „dôkazu“ proti dieťaťu, ale mali by sa v súlade s **článkom 7 ods. 4** použiť len na určenie toho, či a do akej miery bude dieťa v priebehu trestného konania potrebovať osobitné opatrenia, rozsah jeho trestnej zodpovednosti a vhodnosť konkrétneho trestu alebo výchovného opatrenia.

Vnútroštátne pravidlá týkajúce sa vykonávania individuálnych posúdení a ich účelu nie sú v súlade so smernicou v prinajmenšom polovici členských štátov. Pokiaľ ide o transpozíciu osobného rozsahu práva na individuálne posúdenie, problémy súvisiace s dodržiavaním súladu vznikajú v členských štátoch, ktoré nevyžadujú, aby sa individuálne posudzovali všetky deti, napríklad deti staršie ako 17 rokov, alebo ktoré nepredpokladajú individuálne posúdenia vo všetkých typoch prípadov, ako napríklad v prípadoch, v ktorých sa konanie riadi bežnými pravidlami trestného poriadku namiesto pravidiel týkajúcich sa osobitne detí. To súvisí s nesprávnou transpozíciou rozsahu pôsobnosti smernice[22]. Niektoré členské štáty ďalej stanovili individuálne posúdenie ako pravidlo, ktoré je dobrovoľné, a nie povinné a ktoré sa vykonáva podľa uváženia prokuratúry. V takýchto prípadoch neexistuje právna istota, že sa individuálne posúdenie vykoná vždy, keď si to vyžaduje smernica, a to ani v prípadoch, keď sa v nezáväzných usmerneniach prokurátori nabádajú, aby dodržiavali jej zásady. Okrem toho je v niektorých členských štátoch vecný rozsah posúdenia, ktoré sa má vykonať, obmedzenejší, než ako sa predpokladá v smernici. Často taktiež nie je upravené, ako sa budú zhromažďovať všetky potrebné a relevantné informácie v prípadoch, keď to ešte neurobili iné príslušné orgány, napríklad služby na ochranu detí.

Pokiaľ ide o účel individuálneho posúdenia a jeho úlohu pri rozhodovaní v rámci trestného konania, členské štáty často vo vnútroštátnom práve nestanovili výslovné ustanovenia. Ak je účel stanovený vo vnútroštátnom práve, väčšinou sa obmedzuje na informované rozhodnutie o odsúdení. Ak sa výsledky individuálneho posúdenia neberú do úvahy vo všetkých hlavných rozhodnutiach, ktoré sa týkajú dieťaťa počas celého konania, jeho funkcia ako kľúčového nástroja na zabezpečenie toho, aby konanie bolo vhodné pre deti a aby sa riadilo najlepšími záujmami dieťaťa, je výrazne obmedzená.

S cieľom zabezpečiť, aby výsledky individuálneho posúdenia mohli v praxi pozitívne prispieť ku kľúčovým rozhodnutiam prijatým vo vzťahu k dieťaťu už počas prípravného konania, sa v **odseku 5** stanovuje, že by sa malo vykonať v čo najskoršom vhodnom štádiu konania a s výhradou **odseku 6** najneskôr pred podaním formálnej obžaloby. Len za výnimočných okolností, ako napríklad v prípade zadržania dieťaťa a čakania na správu o individuálnom posúdení, by toto zadržanie zbytočne predĺžilo, môže byť posúdenie predložené až na začiatku súdneho pojednávania. **V** odôvodnení 38 sa vysvetľuje, že primeranosť a účinnosť opatrení alebo rozhodnutí prijatých pred vykonaním individuálneho posúdenia by sa tak mala prehodnotiť po sprístupnení individuálneho posúdenia.

[22] Pozri oddiel 3.1.

Hoci väčšina členských štátov stanovuje, že individuálne posúdenie musí byť k dispozícii najneskôr pred vznesením obžaloby alebo aspoň do začiatku súdneho pojednávania na súde, vo väčšine transpozičných opatrení sa tento najskorší vhodný okamih bližšie nešpecifikuje.

Aj v prípade, že sa individuálne posúdenia vykonávajú v najskoršej vhodnej fáze, môžu mať nedostatočnú kvalitu, pretože len vo veľmi malom počte členských štátov sa výslovne vyžaduje, aby sa dieťa a prípadne nositeľ(-lia) rodičovských práv a povinností úzko podieľali na posúdení alebo aby sa posúdenie aktualizovalo v priebehu celého konania, ak je na to dôvod, ako sa vyžaduje v **článku 7 ods. 7 a 8**. Navyše v niektorých členských štátoch sa účinne neupravuje, kto a z akých zdrojov bude zhromažďovať potrebné/relevantné informácie v prípadoch, keď už nie sú ľahko dostupné žiadne informácie o dieťati a jeho pomeroch od iných príslušných orgánov, ako sú služby na ochranu detí. To má v týchto členských štátoch vplyv na dodržiavanie požiadavky, aby individuálne posúdenie vykonávali kvalifikovaní pracovníci, pričom sa má v čo najväčšej možnej miere uplatňovať multidisciplinárny prístup. V súlade s **článkom 7 ods. 9** sa členské štáty môžu odchýliť od povinnosti vykonať individuálne posúdenie, ak je to v súlade s najlepšími záujmami dieťaťa a je to opodstatnené vzhľadom na osobitné okolnosti prípadu, ako napríklad na skutočnosť, či sa dieťa už v nedávnej minulosti individuálne posudzovalo alebo nie. Hoci väčšina členských štátov, ktoré sa rozhodli stanoviť túto možnosť odchýlky, tak urobila v súlade so smernicou, niektoré z nich zo zákona nevyžadujú individuálne posúdenie na účely jej uplatnenia.

3.7. Právo na lekársku prehliadku (článok 8)

V záujme ochrany zdravia a osobnej integrity dieťaťa, ktoré je pozbavené osobnej slobody, sa v **článku 8 ods. 1** smernice vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili, aby takéto deti mali právo na odbornú a čo najmenej invazívnu lekársku prehliadku bez zbytočného odkladu, ktorá sa vykoná v súlade s odsekom 3 buď z podnetu príslušných orgánov, alebo dieťaťa, jeho obhajcu alebo nositeľa(-ov) rodičovských práv a povinností, písomne sa zaznamená (pozri **odsek 4**) a v prípade potreby aktualizuje (pozri **odsek 5**). Účelom takejto prehliadky je posúdiť všeobecný duševný a fyzický stav dieťaťa, a najmä, ako sa konkrétne uvádza v **odseku 2**, jeho schopnosť podrobiť sa výsluchu, iným vyšetrovacím úkonom alebo úkonom obstarávania dôkazov alebo akýmkoľvek opatreniam prijatým alebo plánovaným vo vzťahu k dieťaťu, ako je napríklad dlhodobejšie pozbavenie osobnej slobody vo vyšetrovacej väzbe. Prehliadka sa takisto vyžaduje ako základ pre určenie prípadov, keď sa musí poskytnúť lekárska pomoc (pozri **odsek 4**).

Hoci všetky členské štáty stanovujú možnosť vykonania určitej formy lekárskej prehliadky v prípade, že sú deti pozbavené osobnej slobody v policajnej väzbe alebo vo vyšetrovacej väzbe, nie vždy sa vyžaduje, aby sa takéto prehliadky vykonali bez zbytočného odkladu.

V mnohých právnych systémoch sa takisto výslovne nestanovuje, že na určenie spôsobilosti dieťaťa podrobiť sa určitým procesným/donucovacím úkonom je potrebné zohľadniť výsledky lekárskej prehliadky. Často sa ponecháva na voľné uváženie príslušných vyšetrovacích orgánov, či si na tento účel vyžiadajú zdravotnú dokumentáciu, čo nie je v súlade so smernicou.

3.8. Audiovizuálny záznam výsluchu (článok 9)

Deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, nie sú vždy schopné pochopiť obsah výsluchov, ktoré sa s nimi vedú. S cieľom zabezpečiť dostatočnú ochranu takýchto detí sa musí z výsluchu detí políciou alebo inými orgánmi presadzovania práva počas trestného konania vyhotoviť audiovizuálny záznam, ak je to primerané vzhľadom na individuálny prípad, ako sa stanovuje v **článku 9 ods. 1**. Príslušné orgány vedúce výsluch by mali zohľadniť najmä to, či je alebo nie je prítomný obhajca a či dieťa je alebo nie je pozbavené osobnej slobody, a musia zabezpečiť, aby prvoradým hľadiskom boli vždy najlepšie záujmy dieťaťa.

Ak sa vo vnútroštátnom práve stanovuje takéto vyhotovovanie záznamov len na základe určitých všeobecných kritérií a nevyžaduje sa zohľadnenie konkrétnych okolností prípadu, napríklad či má dieťa mentálne alebo psychosociálne postihnutie, v prípade ktorého by mohlo byť vyhotovenie audiovizuálneho záznamu vhodné, je otázne, či je transpozícia v súlade so smernicou. Nedostatočná technická infraštruktúra nie je oprávneným dôvodom na odchýlenie sa od pravidiel vyhotovovania audiovizuálnych záznamov, ako sa stanovuje v smernici. Systémové nedostatočné investovanie do vhodnej technickej infraštruktúry nemožno považovať za výnimočný neprekonateľný technický problém, ktorý by odôvodňoval odchýlenie sa od pravidiel smernice týkajúcich sa audiovizuálnych záznamov. Celkovo boli takéto problémy súvisiace s transpozíciou článku 9 zaznamenané v dvoch tretinách členských štátov.

3.9. Obmedzenie pozbavenia osobnej slobody (článok 10)

V osobitne zraniteľnej pozícii sa deti ocitávajú pri pozbavení osobnej slobody, a to najmä pri policajnej väzbe alebo vyšetrovacej väzbe. Každé pozbavenie osobnej slobody nesie riziko ujmy, pokiaľ ide o ich fyzický, duševný a sociálny vývoj, ako aj ich úspešné opätovné začlenenie do spoločnosti. V smernici sa preto stanovujú dve kľúčové zásady, ktoré majú príslušné orgány dodržiavať pri ukladaní trestu pozbavenia osobnej slobody.

Prvou zásadou je, že pozbavenie osobnej slobody dieťaťa v ktorejkoľvek fáze konania musí byť obmedzené na čo najkratší primeraný čas, pričom sa náležite zohľadní vek a individuálna situácia dieťaťa, ako aj konkrétne okolnosti prípadu (**článok 10 ods. 1**). Druhou zásadou je, že pozbavenie osobnej slobody, najmä väzba, musí byť vždy krajným opatrením a že rozhodnutia o uvalení vyšetrovacej väzby sa musia zakladať na odôvodnenom rozhodnutí prijatom bez zbytočného odkladu, ktoré podlieha pravidelnej súdnej kontrole v primeraných intervaloch (**článok 10 ods. 2**).

Viac ako tretina všetkých členských štátov netransponovala v plnom súlade so smernicou buď prvú, alebo druhú zásadu. Svoju úlohu tu zohrávajú opakujúce sa problémy súvisiace s dodržiavaním súladu vrátane nesprávnej transpozície rozsahu pôsobnosti smernice[23] a všeobecnej absencie výslovnej zákonnej požiadavky vo vnútroštátnych právnych predpisoch mnohých členských štátov, aby príslušné orgány vykonávali dôkladné

[23] Pozri oddiel 3.1.

individuálne posúdenia jednotlivých prípadov, v ktorých by sa zohľadnili osobitné okolnosti dieťaťa a prípadu, najmä s cieľom určiť potenciálnu vhodnosť alternatívnych opatrení[24].

3.10. Alternatívne opatrenia (článok 11)

V **článku 11** smernice sa od členských štátov vyžaduje, aby zabezpečili, že sa na deti vždy, keď je to možné, uplatňujú alternatívne opatrenia k väzbe namiesto pozbavenia osobnej slobody. Takéto alternatívne opatrenia by mohli zahŕňať zákaz výskytu dieťaťa na určitých miestach, povinnosť zdržiavať sa na konkrétnom mieste, obmedzenia kontaktu s určitými osobami, povinnosť hlásiť sa príslušným orgánom, účasť na výchovných programoch alebo pokiaľ s tým dieťa súhlasí, účasť na terapeutických programoch alebo programoch liečby závislosti (pozri odôvodnenie 46).

Väčšina členských štátov stanovuje takéto alternatívne opatrenia, ale druh opatrení sa v jednotlivých členských štátoch a dokonca aj v regiónoch týchto členských štátov líši. Iba niekoľko málo členských štátov nezaručuje vo vnútroštátnom práve dostupnosť viac ako jedného alternatívneho opatrenia alebo nezaručuje alternatívne opatrenia pre všetky deti.

V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že v smernici sa hovorí o alternatívnych opatreniach v množnom čísle, čo znamená, že vzhľadom na širokú škálu možných opatrení, z ktorých si členské štáty môžu v zásade vyberať, by malo byť zo zákona k dispozícii viac ako jedno alternatívne opatrenie. Hlavnou výzvou pre zabezpečenie toho, aby deti skutočne mali prospech z uplatňovania takýchto alternatívnych opatrení, je však súdna prax, ktorej výsledky sa v jednotlivých členských štátoch líšia.

3.11. Osobitné zaobchádzanie v prípade pozbavenia osobnej slobody (článok 12)

V **článku 12 ods. 1** smernice sa vyžaduje, aby deti, ktoré sú zadržané, boli umiestnené oddelene od dospelých, pokiaľ sa nedospeje k záveru, že to nie je v najlepšom záujme dieťaťa. V **článku 12 ods. 2** sa podobne vyžaduje, aby deti, ktoré sú v policajnej väzbe, boli umiestnené oddelene od dospelých, ak to nie je v najlepšom záujme dieťaťa alebo ak to vo výnimočných prípadoch nie je v praxi možné. Druhá možnosť odchýlky sa môže uplatniť v prípadoch, ku ktorým dôjde v riedko osídlených oblastiach, kde policajné stanice nie sú vybavené samostatnými zariadeniami na zadržiavanie detí, keďže riešia len veľmi málo prípadov, v ktorých sú deti účastníkmi. Za takýchto okolností sa však deti musia byť umiestnené spolu s dospelými spôsobom, ktorý je v súlade s najlepšími záujmami dieťaťa.

Tieto zásady nie sú plne dodržané vo vnútroštátnom práve približne tretiny členských štátov. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že v súvislosti s možnosťou výnimky je rozdiel medzi pravidlami o odlúčení v policajnej väzbe a vo vyšetrovacej väzbe. Pokiaľ ide o vyšetrovaciu väzbu, v smernici sa vyžaduje, aby sa spoločné ubytovanie mohlo zabezpečiť len vtedy, ak je v skutočnosti v najlepšom záujme dieťaťa, aby neboli umiestnené oddelene. Štrukturálne problémy, pokiaľ ide o prispôsobovanie väzobnej infraštruktúry, nie sú opodstatneným základom pre výnimku z tohto pravidla.

[24] Pozri oddiel 3.6 o práve na individuálne posúdenie.

Existuje aj niekoľko prípadov, v ktorých úsilie členských štátov transponovať **odseky 3 a 4 článku 12** malo za následok oslabenie dodržiavania práva dieťaťa byť v zásade zadržiavané oddelene od dospelých, dokonca aj mladých dospelých, ktorí len dosiahli vek 18 rokov**.**

V odsekoch 3 a 4 sa upravuje rozšírenie režimu zadržiavania detí s väčšou podporou a ochranou aj na osoby, ktoré dosiahnu plnoletosť počas svojho zadržania (aspoň do dosiahnutia 21 rokov). Problémom v niektorých členských štátoch je, že rozšírenie spoločného umiestňovania s deťmi je v skutočnosti stanovené ako štandard, namiesto toho, aby bolo podmienené individuálnym posúdením jednotlivých prípadov s prihliadnutím na najlepšie záujmy detí, s ktorými by bol mladý dospelý zadržiavaný. V iných členských štátoch je vnútroštátne právo koncipované spôsobom, ktorý naznačuje, že mladí dospelí by mali byť držaní oddelene od detí a iných dospelých, ale v súvislosti s týmto výkladom pretrváva právna neistota.

Okrem oddeleného umiestnenia od dospelých sú potrebné aj ďalšie osobitné ochranné a podporné opatrenia na zabezpečenie blaha detí a ich schopnosti opätovného začlenenia, najmä ak sú vo vyšetrovacej väzbe. ***V* článku 12 ods. 5** sa preto od členských štátov vyžaduje, aby prijali vhodné opatrenia v piatich podstatných oblastiach, pokiaľ ide o deti vo vyšetrovacej väzbe, ktorými sa okrem iného zabezpečí účinné uplatňovanie práva detí na rodinný život prostredníctvom pravidelného kontaktu vo forme návštev a korešpondencie s rodičmi, rodinou a priateľmi. Takéto opatrenia by sa mali, ak je to vhodné, vzťahovať aj na situácie zahŕňajúce policajnú väzbu a, ak sa to stanovuje vo vnútroštátnych právnych predpisoch, na iné situácie pozbavenia osobnej slobody.

Všetky členské štáty prijali opatrenia vrátane právnych predpisov, ktorých cieľom je aspoň do určitej miery zabezpečiť predovšetkým zdravie detí, keď sú pozbavené osobnej slobody. Ďalšie požiadavky, ako je napríklad zaručenie rešpektovania slobody náboženského vyznania alebo viery detí, sa zabezpečujú najmä prostredníctvom všeobecných ustanovení o ochrane slobody náboženského vyznania. Mnohé členské štáty oznámili aj všeobecné ustanovenia vnútroštátneho práva, v ktorých sa zakotvuje právo na dôstojné zaobchádzanie a ktoré sú v súlade s platnými normami v oblasti ľudských práv.

V mnohých členských štátoch sú oznámené transpozičné opatrenia (čiastočne) nedostatočné na dosiahnutie noriem stanovených v smernici z jedného z týchto dôvodov: opatrenia nie sú dostatočne špecifické alebo ich nemožno považovať za účinné na zaručenie práv a noriem predpokladaných v smernici, nemajú dostatočný rozsah na pokrytie všetkých kľúčových cieľov stanovených v smernici alebo foriem pozbavenia osobnej slobody v požadovanom rozsahu, alebo sa nevzťahujú na všetky deti pozbavené osobnej slobody (dôsledok nesúladu pri transpozícii rozsahu pôsobnosti smernice). Viaceré členské štáty pri konzultáciách uviedli aj existenciu ďalších praktických vykonávacích opatrení, ako je napríklad vytvorenie podporných a vzdelávacích programov, ktoré ponúkajú na dobrovoľnom, pravidelnom alebo ad hoc základe príslušné sociálne alebo vzdelávacie služby, a niektoré zdôraznili individuálne zaobchádzanie s každým dieťaťom. Celkovo sa však zistilo, že väčšina členských štátov nepreukázala pri transpozícii článku 12 ods. 5 plný súlad.

Podobne približne polovica členských štátov neprijala osobitné opatrenia (alebo aspoň nevynaložila úsilie o prijatie takýchto opatrení) na zabezpečenie toho, aby sa deti, ktoré sú pozbavené osobnej slobody, mohli čo najskôr stretnúť s nositeľom rodičovských práv a povinností, ako sa to od členských štátov vyžaduje v súlade s **článkom 12 ods. 6** smernice.

3.12. Včasné a starostlivé riešenie prípadov (článok 13)

V **článku 13 ods. 1 a 2** smernice sa od členských štátov vyžaduje, aby prijali všetky vhodné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa trestné konania týkajúce sa detí riešili ako naliehavé a s náležitou starostlivosťou a aby sa s deťmi vždy zaobchádzalo spôsobom, ktorým sa chráni ich dôstojnosť, je primeraný ich veku, vyspelosti a úrovni chápania a zohľadňuje všetky ich osobitné potreby vrátane prípadných komunikačných ťažkostí.

Rovnako ako v súvislosti s osobitnými opatreniami pre deti pozbavené osobnej slobody sa väčšina členských štátov domnieva, že tieto požiadavky sú dostatočne splnené prostredníctvom všeobecných ustanovení vnútroštátneho práva, ako sú ústavné zásady, ktoré si vyžadujú rešpektovanie dôstojnosti jednotlivca, a platné normy v oblasti ľudských práv vrátane Dohovoru OSN o právach dieťaťa, ktorý ratifikovali všetky členské štáty EÚ.

3.13. Právo na ochranu súkromia (článok 14)

Súkromie detí počas trestného konania vrátane ich osobných údajov obsiahnutých v trestnom spise by sa malo čo najlepšie zabezpečiť, aby sa okrem iného zabránilo stigmatizácii ako prekážke ich opätovného začlenenia do spoločnosti. Zodpovedajúca požiadavka na ochranu detí je preto stanovená v **článku 14 ods. 1** smernice.

V článku 14 ods. 2 sa vyžaduje, aby sa súdne pojednávania týkajúce sa detí zvyčajne konali s vylúčením verejnosti alebo aby súdy alebo sudcovia mohli nariadiť jej vylúčenie, zatiaľ čo **odsek 3** dodáva, že sa musia prijať vhodné opatrenia na zabezpečenie toho, aby audiovizuálne záznamy výsluchu neboli verejne šírené.

Pri transpozícii týchto ustanovení sa zistili len menšie problémy s dodržiavaním predpisov v niekoľko málo členských štátoch. V prípade mnohých členských štátov sa však zdá, že rozsah pôsobnosti vnútroštátnych ustanovení, ktorými sa transponuje všeobecné právo detí na súkromie stanovené v článku 14 ods. 1, sa nevzťahuje na deti, ktoré sú podozrivé zo spáchania trestného činu, ale ešte neboli príslušnými orgánmi oficiálne označené za podozrivú alebo obvinenú osobu (alebo rovnocennými pojmami členských štátov). To súvisí s nesprávnou transpozíciou rozsahu pôsobnosti smernice[25].

V každom prípade musia členské štáty v súlade s **článkom 14 ods. 4** a pri rešpektovaní slobody prejavu a práva na informácie, ako aj slobody a plurality médií, nabádať aj médiá, aby v záujme dosiahnutia cieľov pravidiel smernice týkajúcich sa ochrany súkromia prijali samoregulačné opatrenia.

Väčšina členských štátov preto oficiálne neoznámila transpozičné opatrenia pre toto ustanovenie. V odpovedi na konzultáciu Komisie týkajúcu sa praktických vykonávacích opatrení však viac ako tretina členských štátov uviedla, že médiá sú aspoň čiastočne viazané legislatívnymi opatreniami, ktorými sa zakazuje šírenie osobných údajov, fotografií alebo nahrávok detí, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami. Dopĺňa ich samoregulácia. Ďalšie členské štáty uviedli, že médiá v ich právnom systéme fungujú podľa usmernení vydaných špecializovanými vnútroštátnymi správnymi orgánmi a/alebo podľa etických kódexov, ktoré si sami stanovili a sami kontrolujú bez zásahov zo strany štátu.

[25] Pozri oddiel 3.1.

3.14. Právo dieťaťa byť sprevádzané nositeľom rodičovských práv a povinností počas konania (článok 15)

Zavádza sa procesná záruka výlučne špecifická pre deti, a to právo dieťaťa byť sprevádzané nositeľom rodičovských práv a povinností počas súdnych pojednávaní, ako je zakotvené v **článku 15 ods. 1** smernice, ako aj, v súlade s odsekom 4, počas iných fáz konania, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa a nie je tým dotknuté trestné konanie. Ak je nositeľom rodičovských práv a povinností u toho istého dieťaťa viac než jedna osoba, dieťa by, ako sa stanovuje v odôvodnení 57, malo mať právo byť sprevádzané všetkými týmito osobami, okrem prípadov, keď to napriek primeranému úsiliu vynaloženému zo strany príslušných orgánov nie je v praxi možné.

Väčšina členských štátov toto právo zaviedla, hoci niekoľko členských štátov obmedzilo jeho rozsah prostredníctvom odchýlok, ktoré sa v smernici nepredpokladali. Aj toto súvisí s nesprávnou transpozíciou rozsahu pôsobnosti smernice[26].

Najviac problémov súvisiacich s dodržiavaním súladu sa však vyskytlo pri transpozícii pravidiel o určení inej príslušnej dospelej osoby, ako sa uvádza v odsekoch 2 a 3, ktoré sú podobné pravidlám uvedeným v článku 5 smernice

Niektoré členské štáty neumožňujú dieťaťu, aby samo určilo inú príslušnú dospelú osobu v prvostupňovom konaní. V niektorých iných členských štátoch majú príslušné orgány diskrečnú právomoc vylúčiť nositeľov rodičovských práv a povinností z konania bez toho, aby museli nevyhnutne zabezpečiť, že sa za nich určí iná príslušná dospelá osoba. Súvisí to najmä s nezavedením pojmu „iná príslušná dospelá osoba“, ktorá nebola formálne vymenovaná za skutočného zákonného zástupcu dieťaťa, ako je napríklad učiteľ alebo rodinný príslušník, ktorý nie je podľa zákona nositeľom rodičovských práv a povinností vo vzťahu k dieťaťu.

Celkovo môžu mať problémy s dodržaním súladu pri transpozícii práva na sprievod závažný negatívny vplyv na skutočné pochopenie trestného konania zo strany dieťaťa a na jeho schopnosť uplatňovať svoje procesné práva. Najmä deti, ktorým podľa článku 6 ods. 6 alebo článku 6 ods. 8 smernice nepomáha obhajca, by mohli zostať úplne bez usmerňujúcej a podpornej prítomnosti vhodnej dospelej osoby.

3.15. Právo detí osobne a v plnej miere sa zúčastniť na súdnom konaní vo vlastnej veci (článok 16)

V **článku 16 ods. 1** sa pripomína právo detí byť prítomné na súdnom konaní vo vlastnej veci. Okrem toho sa v ňom však vyžaduje, aby členské štáty prijali aj všetky potrebné opatrenia, ktoré im umožnia účinne sa na súdnom konaní zúčastňovať vrátane toho, že im poskytnú možnosť, aby boli vypočuté a vyjadrili sa. Ako sa navrhuje v odôvodnení 60, členské štáty by mali deťom poskytnúť stimuly, aby sa zúčastnili na súdnom konaní, a to aj ich predvolaním osobne a zaslaním kópie predvolania ich nositeľovi (nositeľom) rodičovských práv a povinností alebo inej príslušnej dospelej osobe.

[26] Pozri oddiel 3.1.

Z niekoľkých málo členských štátov, ktorých vnútroštátne právo nie je plne v súlade s týmito požiadavkami, dva stanovujú, že aspoň časť súdneho konania sa môže v určitých prípadoch uskutočniť bez fyzickej prítomnosti dieťaťa.

V**článku 16 ods. 2** sa ďalej stanovuje požiadavka, aby sa deťom, ktoré boli súdené v *neprítomnosti*, priznalo právo na nové súdne konanie, ktoré umožní preskúmanie (nových) dôkazov alebo iný účinný opravný prostriedok v súlade so smernicou (EÚ) 2016/343 a za podmienok v nej stanovených. Ustanovenia vnútroštátneho práva, ktorými sa upravujú tieto záležitosti, sa vo všeobecnosti nevzťahujú na deti, ale na všetky podozrivé a obvinené osoby. V tejto súvislosti treba poznamenať, že problémy pri transpozícii príslušných ustanovení smernice (EÚ) 2016/343, konkrétne článku 8 o práve byť prítomný na súdnom konaní a článku 9 o práve na nové súdne konanie, neboli správne transponované prinajmenšom v šiestich členských štátoch[27], proti ktorým bolo začaté konanie o nesplnení povinnosti.

3.16. Právo na právnu pomoc (článok 18)

Deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, majú rovnako ako dospelí nárok na právnu pomoc, ako sa stanovuje v smernici (EÚ) 2016/1919. **V** prípade detí sa však v **článku 18** výslovne vyžaduje, aby sa vo vnútroštátnom práve v súvislosti s právnou pomocou zaručovalo nielen právo na prístup k obhajcovi priznané všetkým podozrivým a obvineným osobám, ale aj účinný výkon práva na skutočnú pomoc obhajcu, ako sa uvádza v článku 6 tejto smernice.

Na poskytovanie právnej pomoci deťom majú vplyv aj problémy súvisiace s dodržiavaním súladu pri transpozícii smernice (EÚ) 2016/1919. Členské štáty, ktoré smernicu (EÚ) 2016/1919 netransponovali správne, sa automaticky považujú aj za štáty, ktoré nesprávne transponovali článok 18 tejto smernice, pokiaľ sa problém transpozície netýka len dospelých podozrivých alebo obvinených osôb, pretože existujú odlišné pravidlá upravujúce poskytovanie právnej pomoci deťom, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami, ktoré sú v súlade so smernicou (EÚ) 2016/1919. Pokiaľ ide o problémy súvisiace s dodržiavaním súladu so smernicou (EÚ) 2016/1919, takmer všetky členské štáty netransponovali pravidlá týkajúce sa lehoty na poskytnutie právnej pomoci stanovené v článku 4 ods. 5 v súlade s predpismi[28]. Keďže dotknuté členské štáty uplatňujú na deti rovnaké pravidlá o právnej pomoci ako na dospelých, tieto problémy súvisiace s dodržiavaním súladu so smernicou (EÚ) 2016/1919 predstavujú aj problémy súvisiace s dodržiavaním súladu s touto smernicou.

Ako sa poznamenalo v súvislosti s transpozíciou článku 6 smernice, nie všetky členské štáty stanovujú pomoc obhajcu vrátane určenia obhajcu na účely právnej pomoci od najskoršieho okamihu stanoveného v smernici. Aj toto súvisí s nesprávnou transpozíciou rozsahu pôsobnosti smernice[29].

[27] Belgicko [INFR(2023)2094], Bulharsko [INFR(2023)2093], Chorvátsko [INFR(2023)2092], Maďarsko [INFR(2023)2141], Lotyšsko [INFR(2023)2140], Poľsko [INFR(2024))2034].
[28] Pozri správu Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2019 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, COM(2023) 44 final.
[29] Pozri oddiel 3.1.

V niektorých členských štátoch musia deti, ktoré dostávajú právnu pomoc, za určitých okolností tieto náklady aj zaplatiť, a to aj v prípade, že pomoc obhajcu je povinná. Ako sa upozorňuje v správe o vykonávaní[30] smernice (EÚ) 2016/1919, v polovici členských štátov je vo všeobecnosti možná náhrada nákladov v prípade odsúdenia alebo v prípade, ak je trestné konanie ukončené v dôsledku okolností, ktoré neoslobodzujú osobu, ako je uplynutie premlčacej lehoty. V niektorých prípadoch sa náhrada nákladov vykonáva bez ohľadu na hospodársku/finančnú situáciu dotknutých osôb.

3.17. Opravné prostriedky (článok 19)

Právo na účinný prostriedok nápravy, ako je zakotvené v článku 47 Charty, je základným procesným právom. ***V* článku 19** sa preto vyžaduje, aby deti mali v prípade porušenia svojich práv vyplývajúcich z tejto smernice k dispozícii účinné opravné prostriedky. Forma týchto opravných prostriedkov je vecou procesnej autonómie. Súlad s týmto ustanovením je, pokiaľ ide o transpozíciu, veľmi vysoký. Všetky členské štáty stanovili aspoň nejakú formu opravného prostriedku pre prípad porušenia práv dieťaťa vyplývajúcich zo smernice.

3.18. Odborná príprava (článok 20)

Účinná a nepretržitá odborná príprava príslušníkov profesií, ktorí prichádzajú do kontaktu s deťmi počas trestného konania, v oblastiach, ako sú práva detí, vhodné techniky výsluchu, detská psychológia a komunikácia v jazyku prispôsobenom dieťaťu, má zásadný význam pre zabezpečenie toho, aby sa smernica vykonávala a uplatňovala spôsobom, ktorý je v súlade s jej požiadavkami a cieľmi. V článku 20 sa preto stanovujú požiadavky na takúto odbornú prípravu pre rôznych kľúčových aktérov. Prístupy k transpozícii týchto požiadaviek sa v jednotlivých členských štátoch líšia.

V **odseku 1** sa od členských štátov vyžaduje, aby zabezpečili, že zamestnanci orgánov presadzovania práva a väzobných zariadení, ktorí sa zaoberajú prípadmi, ktorých účastníkmi sú deti, absolvujú špecifickú odbornú prípravu na úrovni zodpovedajúcej ich kontaktu s deťmi. V mnohých členských štátoch však nedostatok dobre zavedených rámcov odbornej prípravy, ktoré by v praxi podliehali mechanizmom kontroly kvality, prispieva k problémom súvisiacim s dodržiavaním predpisov. Niektoré členské štáty transponovali požiadavky na odbornú prípravu stanovené v smernici len buď vo vzťahu k zamestnancom orgánov presadzovania práva, alebo vo vzťahu k zamestnancom väzobných zariadení. Mnohé stanovili účasť na príslušných školeniach ako dobrovoľnú. Takisto sa zdá, že existujú značné rozdiely vo frekvencii ponúkaných školení. Niektoré členské štáty pri konzultáciách potvrdili, že školenia sa poskytujú len *ad hoc* na základe posúdení interných potrieb, zatiaľ čo iné zaviedli pravidelné cykly odbornej prípravy. Upozornila na to aj Agentúra pre základne práva[31]. Zainteresované strany oslovené v rámci konzultácie okrem toho poukazujú na možné nedostatky v kvalite poskytovaných školení. Pokiaľ ide o sudcov a prokurátorov, ktorí sa zúčastňujú na trestných konaniach, ktorých účastníkmi sú deti, členské štáty musia v súlade

[30] Tamže.

[31] Štúdia Agentúry Európskej únie pre základné práva (2022), Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards (Deti ako podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní – procesné záruky), dostupná na stránke Deti ako podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní – procesné záruky

s **odsekom 2** prinajmenšom prijať vhodné opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby takíto sudcovia a prokurátori mali osobitné zručnosti alebo efektívny prístup k špecifickej odbornej príprave.

Takéto „vhodné opatrenia“ sa nevyhnutne neobmedzujú na legislatívne opatrenia a v každom prípade by mali rešpektovať nezávislosť súdnictva a rozdiely v organizácii súdnictva v jednotlivých členských štátoch, ako aj úlohu subjektov zodpovedných za odbornú prípravu sudcov a prokurátorov, ako sú nezávislé vnútroštátne inštitúty pre odbornú prípravu sudcov. Väčšina členských štátov, ktoré zaviedli legislatívne požiadavky na odbornú prípravu sudcov a prokurátorov, preto ponechala tieto pravidlá veľmi všeobecné a poukázala na doplnkové praktické vykonávacie opatrenia vrátane opatrení prijatých nezávislými orgánmi pre odbornú prípravu a samoreguláciu sudcovského povolania.

V členských štátoch, v ktorých neexistujú žiadne legislatívne ustanovenia o odbornej príprave prokurátorov a sudcov, bola zavedená celá škála rôznych vykonávacích rámcov, ktoré sa opierajú najmä o praktické vykonávacie opatrenia. Dva členské štáty v rámci konzultácie uviedli, že v ich právnom systéme fungujú špeciálne súdy a služby prokuratúry pre mladistvých. Do týchto funkcií môžu byť vymenovaní len sudcovia a prokurátori, ktorí získali špecializované znalosti v rámci odbornej prípravy, ktorú ponúkajú príslušné vzdelávacie inštitúcie pre sudcov a prokurátorov. Okrem toho existujú členské štáty, v ktorých špecializovanú odbornú prípravu ponúkajú špecializované vzdelávacie inštitúcie, ale zdá sa, že len na dobrovoľnom základe, teda aspoň pre niektorých príslušných odborníkov v justičnej oblasti. To nemusí stačiť na to, aby sa zabezpečilo, že špecifická odborná príprava sa poskytne skutočne všetkým relevantným osobám.

Vhodné opatrenia sa v súlade s **odsekom 3** musia prijať aj na to, aby sa prinajmenšom podporilo poskytovanie takejto špecifickej odbornej prípravy obhajcom, ktorí sa zúčastňujú na trestných konaniach, ktorých účastníkmi sú deti, pričom sa samozrejme zohľadní potreba ohľadu na nezávislosť právnického povolania a úlohu osôb zodpovedných za odbornú prípravu obhajcov, ako sú vnútroštátne advokátske komory.

V rámci konzultácie týkajúcej sa tejto veci niekoľko členských štátov uviedlo, že poskytujú finančné prostriedky vnútroštátnym advokátskym komorám na uľahčenie poskytovania vhodnej odbornej prípravy pre obhajcov v oblasti justičných metód vhodných pre deti a/alebo vyžadujú od obhajcov, ktorí chcú byť zaradení do zoznamu obhajcov poskytujúcich právnu pomoc deťom, aby absolvovali špecifickú odbornú prípravu. Veľká väčšina členských štátov však uviedla, že v ich právnych systémoch odbornú prípravu regulujú a poskytujú výhradne vnútroštátne advokátske komory a štát do tejto veci nezasahuje.

A napokon v **odseku 4** sa od členských štátov požaduje, aby podporovali iniciatívy umožňujúce, aby osoby, ktoré poskytujú služby na podporu detí alebo služby restoratívnej spravodlivosti, absolvovali primeranú odbornú prípravu a aby dodržiavali profesionálne normy s ohľadom na nestrannosť, rešpekt a profesionálnosť. Malo by sa to dosiahnuť prostredníctvom verejných služieb členských štátov alebo prostredníctvom financovania organizácií na podporu detí.

Niektoré členské štáty poskytli v rámci konzultácie informácie o zavedených praktických vykonávacích opatreniach a štruktúrach na uľahčenie odbornej prípravy odborníkov v oblasti podpory detí a restoratívnej spravodlivosti. Prijaté opatrenia okrem iného zahŕňajú: vytvorenie špecializovaných inštitúcií/programov odbornej prípravy, financovanie

organizácií občianskej spoločnosti, ktoré poskytujú príslušnú odbornú prípravu a usmernenia, požiadavku, aby všetci odborníci pracujúci s deťmi absolvovali ako súčasť svojej odbornej kvalifikácie základný kurz odbornej prípravy o právach dieťaťa a otvorenie štátom financovaných kurzov odbornej prípravy pre justičných pracovníkov a iné povolania, najmä úradníkov zodpovedných za výkon skúšobnej doby a odborníkov vedúcich mediačné konania.

3.19. Zber údajov (článok 21)

Na účely monitorovania a hodnotenia účinnosti tejto smernice je potrebné zbierať relevantné údaje. Členské štáty preto v súlade s **článkom 21** museli Komisii do 11. júna 2021 zaslať dostupné údaje, ktoré ukazovali, ako implementovali práva stanovené v tejto smernici, a následne to musia každé tri roky zopakovať.

V súlade s odôvodnením 64 ide o údaje zaznamenané justičnými orgánmi aj orgánmi presadzovania práva, a pokiaľ je to možné, administratívne údaje zhromaždené orgánmi zdravotnej a sociálnej starostlivosti týkajúce sa práv stanovených v tejto smernici najmä v súvislosti s počtom detí, ktoré mali prístup k obhajcovi, počtom vykonaných individuálnych posúdení, počtom audiovizuálne zaznamenaných výsluchov a počtom detí pozbavených osobnej slobody.

Údaje zaslali viac ako dve tretiny členských štátov. Aj v prípade, že došlo k poskytnutiu údajov, zriedka boli také komplexné, ako sa predpokladá v smernici. Členské štáty by preto mali v čo najväčšej možnej miere prispôsobiť svoje postupy zberu údajov v súlade so smernicou.

3.20. Náklady (článok 22)

Smernica napokon upravuje rozdelenie dodatočných procesných nákladov vyplývajúcich z uplatňovania práva na individuálne posúdenie zakotveného v článku 7, práva na lekársku prehliadku podľa článku 8 a audiovizuálneho záznamu výsluchu, ako sa stanovuje v článku 9 smernice. V**článku 22** sa vyžaduje, aby tieto náklady znášali vždy členské štáty bez ohľadu na výsledok konania, s výnimkou nákladov vyplývajúcich z uplatnenia práva na lekársku prehliadku, ak sú kryté zo zdravotného poistenia.

V malom počte členských štátov sa však výslovne nezabezpečilo, že takéto náklady bude znášať štát, zatiaľ čo v iných vnútroštátnych právnych predpisoch sa v skutočnosti priamo stanovuje, že aspoň časť nákladov má znášať dieťa, či už vo všeobecnosti alebo prinajmenšom v prípadoch, keď je dieťa uznané vinným. To predstavuje neprimeranú finančnú záťaž pre deti a v konečnom dôsledku pre nositeľa(-ov) rodičovských práv a povinností v takýchto členských štátoch a predstavuje problém súvisiaci s dodržiavaním súladu.

3.21. Transpozícia (článok 24)

V **článku 24 ods. 1** sa členským štátom ukladá povinnosť prijať opatrenia na transpozíciu smernice a informovať o tom Komisiu. Vyžaduje sa však v ňom aj to, že takéto opatrenia budú obsahovať odkaz na smernicu pri svojom prijatí alebo sa takýto odkaz uvedie pri príležitosti ich úradného uverejnenia. Takýto druh ustanovenia sa nazýva aj „prepojovacia

doložka“. Jej cieľom je zabezpečiť dostatočné zverejnenie transpozičných opatrení a umožniť dotknutým osobám zistiť rozsah ich práv a povinností v konkrétnej oblasti, ktorú upravuje právo EÚ, ako je transponované do vnútroštátneho práva[32].

Členské štáty si môžu vybrať, ako tento odkaz zrealizujú, pokiaľ prijmú osobitné transpozičné opatrenie (*acte positif de transposition*), ktoré výslovne odkazuje na smernicu. Najmä s ohľadom na už existujúce zákony by mohlo ísť napríklad o konkrétny akt uverejnený v úradnom vestníku členského štátu, v ktorom sa jednoznačne uvedú už existujúce zákony, právne predpisy alebo správne opatrenia, o ktorých sa príslušný členský štát domnieva, že sa nimi transponovala smernica. Nemusia sa preto nutne vyžadovať legislatívne zmeny. Ak sa však neprijme žiadne opatrenie na zabezpečenie odkazu na smernicu, Komisia môže dotknuté opatrenia odmietnuť ako transpozičné opatrenia.

Najprv prepojovaciu doložku týkajúcu sa smernice plne implementovali len tri členské štáty. Väčšina členských štátov splnila túto požiadavku, len pokiaľ ide o nové opatrenia prijaté na účely transpozície smernice, ale nie v súvislosti s už existujúcimi právnymi predpismi, pričom hŕstka členských štátov túto požiadavku nesplnila v plnom rozsahu. Skutočnosť, že nedošlo k riadnemu vykonávaniu doložky o prepojení, mala za následok začatie konania o porušení voči príslušným 22 členským štátom.

V nadväznosti na rokovania s členskými štátmi Komisia 30. apríla 2024 navrhla jednoročnú skúšobnú fázu, počas ktorej sa prostredníctvom portálu EUR-Lex zabezpečí oficiálne uverejnenie vnútroštátnych transpozičných opatrení požadovaných v prepojovacej doložke. Na konci skúšobnej fázy Komisia vyhodnotí výsledky a postupy členských štátov. Ak sa zistí, že skúšobná fáza nepriniesla požadované výsledky, Komisia si vyhradzuje právo pokračovať v presadzovaní povinností vyplývajúcich z prepojovacích doložiek. Medzitým sa nebudú riešiť sťažnosti v prebiehajúcich konaniach vo fáze pred podaním žaloby alebo otázky týkajúce sa plnenia požiadaviek vyplývajúcich z prepojovacích doložiek, ak členské štáty súhlasili s uverejnením hypertextových odkazov a/alebo dokumentov priamo na portáli EUR-Lex.

Napriek jasným výhodám riešenia EUR-Lex, pokiaľ ide o prístupnosť, majú členské štáty právo neuplatňovať túto metódu uverejňovania, ak sa zaviažu systematicky a priamo odkazovať na smernice vo svojich vnútroštátnych transpozičných opatreniach alebo uverejňovať na tento účel vnútroštátne úradné oznámenia, a to tak v prípade vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré sa majú transponovať pred, ako aj po dátume nadobudnutia účinnosti príslušnej smernice.

4. UPLATŇOVANIE ČLÁNKU 6 SMERNICE

Komisia sa zaviazala, že okrem všeobecného posúdenia transpozície článku 6 smernice bude podávať správy o uplatňovaní tohto ustanovenia. Ako sa uvádza v úvode tejto správy, Komisia na tento účel viedla konzultácie s členskými štátmi a požiadala ich o poskytnutie relevantných informácií a štatistík. Členské štáty boli požiadané o poskytnutie informácií/údajov o svojej praxi/praktických postupoch, pokiaľ ide o:

[32] Rozsudok Súdneho dvora z 27. februára 2003, Komisia/Belgicko, C-415/01, EU:C:2003:118, bod 21.

(a) právo stretnúť sa pred výsluchom s obhajcom, ako sa stanovuje v odseku 4 písm. a),
(b) pravidlá dôvernosti komunikácie, ako sa stanovujú v odseku 4 písm. a) a odseku 5,
(c) možnosť odchýlky na základe primeranosti stanovenú v odseku 6 a možnosť dočasných odchýlok stanovenú v odseku 8,
(d) pravidlá odloženia výsluchu, ako sa stanovujú v odseku 7 a
(e) relevantnú judikatúru.

Získala sa táto spätná väzba:

Po prvé, pokiaľ ide o právo stretnúť sa a poradiť sa pred výsluchom s obhajcom, všetky členské štáty okrem dvoch uviedli, že v ich právnych predpisoch sa nestanovuje minimálna/maximálna lehota na takéto konzultácie. Väčšina členských štátov uvádza, že v praxi sa deťom a ich obhajcom v rozumnej miere poskytne toľko času, koľko potrebujú. Vo väčšine prípadov tieto konzultácie trvajú približne 30 minút.

V niektorých členských štátoch sú však konzultácie zo zásady obmedzené na 30 minút a môžu sa predĺžiť len na základe odôvodnenej žiadosti. Postupy, v rámci ktorých sa stanovuje takéto všeobecné obmedzenie času poskytovaného deťom na konzultáciu s ich obhajcom, nie sú samy osebe v rozpore so smernicou.

Musí sa však zabezpečiť, aby sa v praxi žiadosti o predĺženie tohto limitu vždy vyhovelo, ak je to potrebné na zaručenie spravodlivosti konania, najmä ak dieťa môže potrebovať viac času so svojím obhajcom, napríklad z dôvodu komunikačných ťažkostí.

V prípade niekoľkých členských štátov z poskytnutých informácií takisto vyplýva, že nezabezpečujú, aby dieťa vždy malo možnosť osobne sa stretnúť s obhajcom na účely takýchto konzultácií. V týchto členských štátoch sa konzultácie prinajmenšom v niektorých prípadoch umožňujú telefonicky. Tento postup je v zásade v rozpore s právom „stretnúť sa“ s obhajcom, ako sa stanovuje v smernici, keďže stretnutie znamená, že obhajca by mal byť prítomný osobne. Je potrebné podrobnejšie posúdiť, či by to mohlo byť v určitých prípadoch odôvodnené na základe najlepšieho záujmu dieťaťa.

Po druhé, pokiaľ ide o uplatňovanie pravidiel o dôvernosti komunikácie medzi dieťaťom a jeho obhajcom, ako sa stanovujú v odseku 4 písm. a) a odseku 5, všetky respondentské členské štáty uviedli, že je vždy zabezpečené, že konzultácie medzi dieťaťom a jeho obhajcom sú dôverné. Väčšina uviedla, že na tento účel sú k dispozícii oddelené zariadenia, v ktorých je dieťa pozbavené osobnej slobody v rámci policajnej väzby alebo vyšetrovacej väzby.

Prinajmenšom dva členské štáty však zrejme umožňujú vizuálne monitorovanie takýchto zariadení. Hoci sa v smernici takýto postup výslovne nevylučuje, môže potenciálne vyvolávať obavy, ak sú dokumenty alebo iné materiály chránené zákonom, ktoré si dieťa a jeho obhajca počas takejto konzultácie prezerajú, viditeľne prístupné osobám, ktoré konzultáciu monitorujú.

Po tretie, pri pohľade na uplatňovanie možností odchýlok stanovených v odsekoch 6 a 8 smernice niektoré z respondentských členských štátov uviedli, že táto možnosť odchýlky sa v ich právnych systémoch nestanovuje. Tie členské štáty, ktoré sa domnievajú, že možnosť odchýlky stanovujú, buď uviedli, že nie sú k dispozícii žiadne údaje o počte prípadov,

v ktorých sa táto možnosť uplatnila, alebo jednoducho neposkytli žiadne údaje. Jeden členský štát uviedol, že možnosť odchýlky v jeho právnom systéme existuje, ale zatiaľ sa neuplatnila.

Členské štáty boli tiež požiadané, aby uviedli vnútroštátny orgán zodpovedný za vykonanie posúdenia požadovaného v odseku 6 s cieľom zistiť, či je odchýlka od požiadaviek smernice týkajúcich sa pomoci obhajcu primeraná a zlučiteľná s právom dieťaťa na spravodlivý proces a účinným výkonom jeho práva na obhajobu. Na túto otázku väčšina členských štátov odpovedala, že zodpovedným orgánom je orgán, ktorý má za cieľ vykonať výsluch alebo iný vyšetrovací úkon (zvyčajne polícia), alebo orgán, ktorý je v danom čase celkovo zodpovedný za konanie (zvyčajne prokurátor alebo vyšetrovací sudca vo fáze pred začatím konania v závislosti od právneho systému). Vykonanie príslušného posúdenia súdnym orgánom sa vždy vyžaduje v malom počte členských štátov.

Zostáva však nejasné, či vo všetkých prípadoch, v ktorých je zodpovedným orgánom orgán presadzovania práva, musí rozhodnutie o uplatnení odchýlky aj napriek tomu schváliť prokurátor alebo vyšetrovací sudca, podľa toho, o aký prípad ide, alebo či bude podliehať súdnemu preskúmaniu vo fáze súdneho konania. Bolo by to dôležité na zabezpečenie účinnej nápravy a v ideálnom prípade aj na zabránenie akémukoľvek možnému zneužitiu možnosti odchýlky.

V podstate rovnaké odpovede boli doručené v súvislosti s uplatňovaním možnosti dočasnej odchýlky stanovenej v **odseku 8** smernice. O frekvencii jej uplatňovania neboli poskytnuté žiadne údaje a zostáva nejasné, či rozhodnutie orgánu presadzovania práva o uplatnení možnosti odchýlky bude vždy podliehať súdnemu preskúmaniu.

Po štvrté, v súvislosti s uplatňovaním pravidiel o odložení výsluchu uvedených v odseku 7 takmer polovica členských štátov poskytla informácie o tom, ako sa pojem „primeraný čas“ zavedený v článku 6 ods. 7 vykladá v ich vnútroštátnom právnom systéme.

Väčšina z nich tento pojem vo vnútroštátnom práve výslovne nevymedzuje, ale necháva príslušné orgány, aby ho vykladali v jednotlivých prípadoch s prihliadnutím na individuálne okolnosti prípadov, najmä na to, či dieťa je alebo nie je pozbavené osobnej slobody.

Niektoré členské štáty však uvádzajú konkrétne obmedzenia, pokiaľ ide o čas, ktorý sa poskytne obhajcovi, ktorého si dieťa vybralo, na to, aby sa dostavil. Pohybuje sa od jednej hodiny do troch dní (v prípadoch, keď dieťa nie je pozbavené osobnej slobody a neočakáva sa, že oneskorenie ohrozí vyšetrovanie).

Ako bolo zdôraznené v analýze transpozície článku 6 ods. 7, v smernici sa pojem „primeraný čas“ nevymedzuje. Komisia sa však domnieva, že by sa mal vykladať ako „tak dlho, ako trvá, kým sa obhajca dostaví na miesto“, pričom sa rozumie, že v prípadoch zjavne prehnaných alebo neprimeraných prieťahov môžu členské štáty vymenovať na trvanie konkrétneho aktu iného obhajcu, ktorý je v službe.

A napokon, pokiaľ ide o relevantnú judikatúru na vnútroštátnej úrovni, na základe ktorej sa upozornilo na porušenie práv dieťaťa podľa článku 6, a to najmä v súvislosti s uplatňovaním možností odchýlky predpokladaných v odsekoch 6 a 8, členské štáty uviedli, že nevedia o žiadnych takýchto prípadoch a/alebo nevedú relevantné štatistiky Komisia preto nebola schopná posúdiť, v súvislosti s ktorými konkrétnymi prvkami súladu

s článkom 6 mohli v praxi vyvstať problémy súvisiace s dodržiavaním súladu, ani frekvenciu takýchto výskytov.

5. ZÁVER

Cieľom smernice je komplexným spôsobom posilniť a doplniť procesné záruky pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, zabezpečiť, aby mali skutočnú a účinnú možnosť plne pochopiť a sledovať konanie vedené proti nim, ako aj uplatniť svoje právo na spravodlivý proces. Touto smernicou ako takou sa výrazne pokročilo v úsilí zabezpečiť rovnaký prístup k spravodlivosti v celej EÚ pre jednu z najzraniteľnejších kategórií podozrivých a obvinených osôb. Jej potenciál pozitívneho vplyvu sa netýka len posilnenej vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi vo svoje systémy súdnictva, ale aj prevencie recidívy a podpory sociálnej rehabilitácie a opätovného začlenenia detí do spoločnosti.

Z tejto správy však vyplýva, že v niektorých členských štátoch stále pretrvávajú problémy súvisiace s dodržiavaním súladu, pokiaľ ide o kľúčové ustanovenia smernice. To platí a je problémom, najmä pokiaľ ide o rozsah pôsobnosti vnútroštátnych opatrení, ktorými sa vykonáva smernica, a transpozíciu kľúčových podstatných ustanovení vrátane práv na informácie, pomoc obhajcu, práva na individuálne posúdenie a pravidiel pre uloženie trestu pozbavenia osobnej slobody a zaobchádzania v prípade jeho uloženia. Na základe informácií zozbieraných na účely tejto správy sa takisto zdá, že existujú problémy súvisiace s dodržiavaním súladu, pokiaľ ide o uplatňovanie článku 6 smernice, najmä v súvislosti s pravidlami odloženia výsluchu a právom stretnúť sa a poradiť sa pred výsluchom s obhajcom.

Komisia bude prednostne pokračovať v konaniach o nesplnení povinnosti, ktoré sa začali z dôvodu nedostatočnej úplnej transpozície smernice, a bude pokračovať v posudzovaní dodržiavania súladu so smernicou zo strany členských štátov. V prípade potreby Komisia prijme všetky vhodné opatrenia na zabezpečenie súladu s ustanoveniami smernice v celej EÚ.